

EUROJUST VE KARMA SORUŞTURMA EKİPLERİ: EUROJUST KARMA SORUŞTURMA EKİPLERİNİ NASIL DESTEKLEYEBİLİR?*

Monika HELMBERG**

Çeviren: Dr. Ali Rıza TÖNGÜR***

ÖZET

Yazar, Eurojust'ın niteliği ve rolünü açıklayarak, karma soruşturma ekiplerinin başarılı bir şekilde oluşumuna ve işleyişine Eurojust'ın yapabileceği katkıları, Üye Devletlerde kurulan karma soruşturma ekiplerinin ortaya çıkardığı farklılıkları ve sınıraşan işbirliği imkanları ile karma soruşturma ekibi kavramıyla ilişkili zorlukları inceler. Yazar, Eurojust'ın ya Üye Devletlerin ulusal mevzuatları ya da Eurojust Kararlarının hükümleri aracılığıyla, hem bu sorunların üstesinden nasıl gelinebileceğini hem de karma soruşturma ekiplerini desteklemeye nasıl yardımcı olunabileceğini gösterir.

Anahtar Kelimeler: Eurojust, karma soruşturma ekipleri, ceza işlerinde karşılıklı adli işbirliği, hukuki çerçeve.

GİRİŐ

Eurojust'ı kuran Karara (buradan itibaren "Eurojust Kararı" olarak anılacaktır) ve karma soruşturma ekiplerine dair Çerçeve Karara (buradan itibaren "Çerçeve Karar" olarak anılacaktır) bakıldığında, bu iki karar arasında belirli bir bağlantı olduğu hemen göze çarpar: hem Eurojust hem de karma soruşturma ekipleri, sadece sınıraşan suçla mücadelede odaklanan Avrupa Birliği Anlaşması altında kabul edilmiş Avrupa Birliği belgelerine dayanmakla kalmayıp, aynı zamanda ikisi de sınıraşan suç soruşturmalarında daha iyi bir koordinasyon hedefini paylaşırlar. Yani her iki belgenin ortaya çıkış amacında belirli bir paralellik bulunmaktadır.

* 'Eurojust and Joint Investigation Teams: How Eurojust can support JITs'. ERA Forum, June 2007, Volume 8, Issue 2, pp 245-251, <http://link.springer.com/article/10.1007%2Fs12027-007-0012-9>. Makale adı geçen Kuruluş ve Yazarın rızası dahilinde Türkçeye çevrilmiştir.

** EUROJUST Adli Yetkilisi, Lahey, Hollanda.

*** Adalet Bakanlığı, Kanunlar Genel Müdürlüğü T. Hâkimi.

Bu nedenle cevaplanması gereken soru, bu iki belgenin birbirleriyle bağlantısının nasıl olduğudur. Anılan bağlantı, şu üç aşamada incelenecektir: Öncelikle, Eurojust'ın tanımı, görevleri ve bu görevleri ne şekilde yerine getirdiğine dair genel hatlar çizilecektir. İkinci olarak, karma soruşturma ekibi kavramı ve karma soruşturma ekiplerinin kurulması ile ekibin işleyişine dair güçlükler, olası ihtiyaçların belirlenebilmesi için değerlendirilecektir. Son olarak Eurojust'ın karma soruşturma ekiplerini destekleyebileceği yöntemler incelenecektir .

1. Eurojust'ın Yapısı ve Görevleri

Eurojust, tüzel kişiliği olan ve merkezi Lahey'de bulunan, her bir Üye Devletin bir hakim veya savcısını "ulusal üyeler" olarak görevlendirdiği, süreklilik arz eden uluslararası bir kurumdur. Bu kurumun avantajı, tüm Üye Devletlerden gelmiş olan uzmanların aynı bina içerisinde, yan yana, beraber çalışması ve böylece anında bürokratik engeller olmaksızın gayri resmi bir şekilde iletişim kurabilmeleridir. Her bir üyenin, kendi ülkesinde ulusal maddi hukukuna ve usul hukukuna dair önemli miktarda uzmanlığı olduğu için, ulusal üyeler arasında hızlı ve bürokratik olmayan bir bilgi paylaşımı gerçekleşir. Ayrıca, ulusal üyeler ile kendi ülkeleri arasında sürekli bir iletişim olması nedeniyle, Eurojust farklı ulusal adli makamlarla birlikte hareket edebilme imkanına sahiptir.

Etkili bilgi akışını sağlama hizmeti, Eurojust'ın, ağır işleyen bir prosedürü haiz sınıraşan suça müdahale edilirken ulusal soruşturma ve kovuşturma makamlarının etkinliğini artırma görevini yerine getirmesi için çok önemlidir. Eurojust Kararının 3. Maddesine göre, Eurojust'ın görevleri iki aşamalıdır: Birincisi, Üye Devletlerdeki yetkili makamları genel olarak desteklemenin yanı sıra, iki aşamalıdır: ilki, Üye Devletlerdeki soruşturma ve kovuşturmalarla ilişkin yetkili makamlar arasındaki koordinasyonu teşvik etmek ve geliştirmek (bu görev temelde, ceza davalarında ilgili bilginin toplanması ve iletilmesiyle, ulusal ceza davalarında hukuki uzmanlık sunmak ve ihtiyaç duyulduğunda koordinasyon toplantıları düzenlemekle yerine getirilebilir); ikincisi, özellikle uluslararası karşılıklı adli yardımlaşma ve iade taleplerinin yerine getirilmesini kolaylaştırarak, Üye Devletlerin yetkili makamları arasında işbirliğini geliştirmektir.

2. Karma Soruşturma Ekipleri ve Bunlara İlişkin Güçlükler

2.1. Karma Soruşturma Ekibi Kavramı

Çerçeve Kararın 1. Maddesine göre, karma soruşturma ekibi, belirli bir amaç ve belirli bir süre için oluşturulmuş ve farklı Üye Devletlerin kolluk kuvvetleri ile diğer makamlarının temsilcilerinden oluşan, bu üyelerin ortaklaşa uluslararası suç ya da sınırışan suç dosyalarını soruşturduğu ekiptir. Bu kavramın birkaç faydası bulunmaktadır: soruşturmanın başından itibaren farklı Üye Devletlerin soruşturma makamları arasında koordinasyonu sağlar, bu şekilde tüm bağlantılı soruşturmalar koordinasyonlu bir yaklaşım altında toplanır. Ayrıca, katılımcı Üye Devletlerin, diğer katılımcı Üye Devletler tarafından yerine getirilen soruşturma faaliyetlerine ilişkin karar alma sürecine dahil olmaları ihtimalini ortaya koyar. Bu şekilde ikincil üyeler soruşturma tedbirleri alınırken hazır bulunduğu için katılımcı Üye Devletlere gerçek zamanlı olarak soruşturmanın durumuna ilişkin bilgilendirilme imkanını sunar. Ayrıca, karma soruşturma ekibine ev sahipliği yapan ülke dışındaki katılımcı ülkelerin soruşturma tedbiri alması gerektiğinde, o Üye Devlet tarafından görevlendirilmiş olan üyeler, bu tedbirlerin alınmasını kendi yetkili makamlarından talep edebilirler. Çerçeve Kararın 1(17). Maddesine göre, bu tedbirler ulusal bir soruşturma sırasında talep edilmiş gibi değerlendirileceği için daha etkili bir sonuç ortaya koyar. Bu nedenle, karma soruşturma ekibi kavramının, birkaç Üye Devleti ilgilendiren karmaşık dosyalarda, özellikle uluslararası boyut ve bağlantıların, ulusal soruşturmalarda gözden kaçan noktaları tehlikeye atacağı durumlarda faydalı olduğu söylenebilir.

2.2. Karma Soruşturma Ekibi Oluşturulmasında ve Ekibin Çalışmasında Karşılaşılan Güçlükler

Birkaç Devletin kolluk kuvveti ve adli personelinin tek bir soruşturmaya katılmasını sağlayan karma soruşturma ekibi kavramının, güçlü sınırışan boyutu olan suçların soruşturulmasında faydası olabileceği açıktır (bakınız yukarıda 2.1). Ancak, şimdiye kadar Üye Devletlerin en geç 1 Ocak 2003 tarihine kadar gerekliliklerini yerine getirmiş olmaları gereken bu araç çok fazla kullanılmamıştır. Bunun bir nedeni, birkaç Üye Devletin geç uygulaması, diğer bir neden ise hala üstesinden gelinmesi gereken birtakım güçlüklerdir.

Diğerlerinin yanı sıra, beşeri ve mali kaynaklara, dil, kültür ve soruşturma stratejileri ile teknikleriyle bağlantılı uluslararası işbirliğine dair genel sorunların dışında, karma soruşturma ekiplerinin oluşumu ve işleyişine dair “bu ekiplere has” birkaç güçlük de bulunmaktadır; bu güçlükler şimdi incelenecektir.

Uygun bir olay belirlendikten sonra, ilgili ülkelerin yetkili makamları bir araya gelmek ve karma soruşturma ekibinin detayları üzerine anlaşmaya varmak durumundadırlar. Konsey, farklı unsurları ortaya koyan bir model anlaşma oluşturmuş olsa da, sadece farklılık gösteren siyasi niyetlerden değil aynı zamanda her zaman uzlaştırılmayan farklı ülkelerdeki değişen yasal çerçevelere ilişkin belirsizlikler nedeniyle kurucu anlaşma sorun olmaya devam etmektedir.

Bazı hukuki sorunlar anlaşmayı yaparken çözülebilir; öngörülemeyen diğer sorunlar ise karma soruşturma ekiplerinin çalışması sırasında ortaya çıkacaktır. Çerçeve Kararın 1(10). Maddesine rağmen, özellikle delil toplanması söz konusu olduğunda, bilginin toplandığı katılımcı Devlet dikkate alınmaksızın, bu bilginin daha sonra delil olarak kullanılabilmesi ve kabul edilemez olarak değerlendirilmeyeceği şekilde soruşturmanın yürütülmesini sağlamak oldukça güçtür. Bu açıdan, karma soruşturma ekibi oluşturulurken, bu Üye Devletlerde delillerin kabul edilebilir olma koşullarına uygun olmasını sağlamak için, kovuşturmanın gelecekteki yerine özellikle dikkat edilmelidir. Ayrıca, karma soruşturma ekipleri anlaşmaları, delil toplama yöntemlerine dair bilgileri de içermelidir.

Karma soruşturma ekibinin çalışması sırasında, anlaşmanın değiştirilmesi gerekmesi halinde bir takım farklı sorunlar da ortaya çıkabilir; anlaşmaya taraflar eklenmesi durumunda, diğer ülkelerle yeni bağlantıların ortaya çıkması ya da farklı suçların birbirleriyle bağlantılı olduğu durumlarda kapsamın genişletilmesi gibi. Ayrıca, Çerçeve Kararın 1(8) ve (12). Maddeleri uyarınca, başka Devletlerin ya da kişilerin eklenmesi de gerekebilir. Bu durumda, gereksiz zaman harcanması için doğru irtibat kişileri hızla bulunmalı ve gerekli formaliteler tamamlanmalıdır.

Karma soruşturma ekipleri sınır aşan organize suçlarla etkin mücadelede uygun bir araç olabileceken, bu tarz güçlüklerin üstesinden gelinmesiyle yaşanan sorunlar bazen karma soruşturma ekibinin oluşumunu engellemektedir.

3. Eurojust, Karma Soruşturma Ekiplerini Nasıl Destekleyebilir?

Eurojust'ın rolünü değerlendirmeden önce, Çerçeve Kararda bu konuya ilişkin herhangi net bir ifade olmadığı belirtilmelidir. Ancak Eurojust, ulusal mevzuat (3.1) ile kendi yasal çerçevesi temelinde karma soruşturma ekiplerine destek verebilir.

3.1. Ulusal Mevzuatlar

İlgili üye ülkenin ulusal mevzuatı, ulusal üyenin yetkilerini belirlediğinde, Eurojust'ın karma soruşturma ekiplerini desteklemesi için yasal temeli de oluşturabilir. Ulusal mevzuat, üyenin, ulusal bir savcı olarak yetkilerini tasdik ediyorsa, bu durumda ulusal savcı olarak katılabilir.

Ayrıca, Çerçeve Kararın 1(12). Maddesi uyarınca, ulusal kanunların, karma soruşturma ekiplerini kuran Üye Devletlerin yetkili makamlarının temsilcileri dışındaki kişilerin de ekibin faaliyetlerine katılabileceğini öngörür. Buna göre, bu üyeler aynı zamanda Eurojust'ın temsilcileri de olabilirler.

Hatta bazı Üye Devletlerin mevzuatı özellikle Eurojust'ın dahil olmasından bahseder; örneğin, Belçika kanunları, lider tarafından onaylanmasının ardından, Eurojust üyelerinin adli soruşturmalara ilişkin soruşturma tedbirlerinin infazı sırasında hazır bulunabileceğini öngörür. İrlanda mevzuatı, Eurojust'ın ekiplere tavsiyede bulunacağını belirtirken; Litvanya kanunları, sorun çıktığında ve çözüm arandığında, Eurojust'ın bilgilendirilmesi gerektiğini öngörür.

3.2. Eurojust'ın Hukukî Çerçevesi

Bu olasılıkların dışında, Eurojust, karma soruşturma ekiplerini kendi hukuki çerçevesi temelinde de destekleyebilir. Eurojust'ın tüzel kişiliği olduğu için, aynı zamanda karma soruşturma ekipleri kurulmasını sağlayacak anlaşmalar da yapabilir.

Eurojust, karma soruşturma ekiplerini koordinasyon görevinin bir parçası olarak da destekleyebilir.

Eurojust, koordinasyon çalışmasıyla, karma soruşturma ekipleri için uygun olan operasyonel dosyaların belirlenmesine de yardımcı olabilir. Bu durum geç-

mişte gerçekleşti ve böylesi bir senaryonun gelecekte daha sık ortaya çıkması kuvvetle muhtemeldir. Örneğin, bir ülke Eurojust'tan sınır aşan bir dosyaya ilişkin koordinasyon konusunda yardım talep edebilir ve Eurojust da bu koordinasyon çalışmasını yerine getirirken, karma soruşturma ekibinin soruşturmanın etkinliğini artıracacağını belirtebilir.

Eurojust Kararı, Eurojust'ın yetkili ulusal makamların ya kendi ulusal üyesi (Madde 6) ya da ulusal üyelerin bütününden oluşan heyet (Madde 7) aracılığıyla hareket ederek karma soruşturma ekibi oluşturmasını isteme ihtimalini öngörür. 6. Maddeye göre, ulusal üyeler, yetkili makamlardan karma soruşturma ekibi oluşturmayı *düşünmelerini isteyebilir*; yani bu durum, Eurojust'ın ilgili Üye Devletlerden belirli bir dosyada karma soruşturma ekibi oluşturma olasılığını yansıtmasını talep etme hakkını gösterir. 7. Madde'nin daha güçlü bir yetkisi bulunmaktadır: Buna göre heyet, yetkili makamlardan karma soruşturma ekibi *oluşturmalarını isteyebilir*. Bu durumda, yetkili makamlar, bu isteğin reddine karar verdiklerinde nedenlerini de belirtmek zorundadırlar. Heyetin bu güçlü yetkisi ilgili Üye Devletlerin buna uyma yükümlülüğünü de içermekte ve Üye Devletlere bu talebe cevap vermek yükümlülüğü yanında, cevaplarının olumsuz olması halinde nedenlerini belirtmek yükümlülüğünü de getirir. Bu nedenle Eurojust, ilgili Devlet üzerinde hukuki baskı uygulayamasa da görece güçlü bir manevi baskı uygulayabilir;

Eurojust, karma soruşturma ekibi anlaşmalarına ilişkin görüşmeleri destekleyebilir. Yukarıda bahsi geçtiği üzere, Eurojust'ın farklı iç hukuk sistemlerine ilişkin hukuk uzmanlarının yanında dosyaların koordinasyonuna dair tecrübesi de bulunmaktadır. Bu nedenle, karma soruşturma ekibi kurulmasının hukuki yönlerine yardım edebilir. Örneğin, toplanan bilginin delil olarak kabul edilebilirliğine dair anlaşmanın kapsamının hazırlanması gibi.

Bilgi toplama araçlarına ilişkin sorunların ortaya çıktığı durumlarda, Eurojust karma soruşturma ekiplerinin çalışması sırasında yardımcı olabilir;

Eurojust, toplantılar ve güvenli bir ortamda toplanılması için yer temin edebilir. Kurumun, ses yalıtımlı toplantı odası bulunmaktadır. Ayrıca güvenli iletişim için teknik araç temin edebilir. Gerekli durum ve sınırlar dâhilinde, ulaşım ve otel

konaklaması masraflarını karşılayabilir. Eurojust'ın karma soruşturma ekiplerine ciddi maddi destek sağlayabilmesi seçeneği, halihazırda tartışılmaktadır;

Eurojust, karma soruşturma ekiplerinin çalışmalarını takip ederek, ekiplerin operasyonlarına karşılık verebilir. Özellikle, delillerin daha sonraki mahkeme işlemlerinde de kullanılabilmesi için delil toplamaya ilişkin ulusal usul kurallarının, güvence altına alınmasını sağlamaya yardımcı olabilir;

Eurojust, diğer (katılımcı olmayan) ülkelerin ekibe dâhil olmasına yardımcı olabilir. Soruşturma temelinde, bağlantılı olabilecek diğer soruşturmaları ele alan diğer ülkelerin ekibe dahil olmasının faydalı olup olmayacağı değerlendirilir. Eurojust ayrıca, karma soruşturma ekibini oluşturanlar dışındaki Üye Devletlerden yardım alınmasına ve diğer ülkelerin yetkili makamlarıyla iletişim kurulmasına yardımcı olabilir;

Eurojust (Europol'le birlikte), 2005'te kurulmuş olan karma soruşturma ekipleri ulusal uzmanlar ağını desteklemede kilit bir role sahiptir. Bu kapsamda, tanışıp, tecrübelerini paylaşmaları için uzmanları bir araya getiren iki toplantı düzenlenmiştir. Üye Devletlerin karma soruşturma ekiplerine ilişkin mevzuatlarını içeren bir yönerge de bu iki organizasyonla bir araya getirilerek Kasım 2006'da ilgililere gönderilmiştir. Son olarak, karma soruşturma ekiplerine ve özellikle de karma soruşturma ekiplerinin ulusal uzman ağına ilişkin farkındalık yaratmak için Eurojust ve Europol'ün ilgili internet sitelerine birer sayfa eklenmiştir. Ayrıca, karma soruşturma ekiplerinin nasıl kurulacağına dair işlevsel yönergeler, bu uzmanlara görevlerinde yardımcı olmak için halen detaylandırılmaktadır.

Sonuç

Hem Eurojust hem de karma soruşturma ekipleri, sınıraşan suç soruşturmalarında daha iyi bir koordinasyonun sağlanması amacını paylaşmaktadır. Şimdiye kadar, karma soruşturma ekiplerinin oluşturulması ve işleyişiyle ilgili yaşanan bir takım pratik ve hukuki zorluklar nedeniyle, karma soruşturma ekiplerine dair çok az tecrübe edinilmiştir. Ancak, karma soruşturma ekiplerinin kullanımını teşvik etmeyi amaçlayan bir takım girişimler konusunda görüşmeler devam etmektedir. Bu bağlamda Eurojust'ın rolü şu şekilde değerlendirilmelidir: Sınıraşan

işbirliğinde uzmanlığı, özellikle operasyonel vakalarda koordinasyonun sağlanması yanında; Üye Devletlerin karşılaştıkları güçlüklerin üstesinden gelmelerine yardımcı olmak ve bu yeni Avrupa Birliği kurumunun kullanımını en üst düzeye çıkarma konusunda destek olmaktadır.